

ВІДГУК

офиційного опонента на дисертаційну роботу

МАЩЕНКО МАРИНИ АНАТОЛІЙВНИ НА ТЕМУ

**«Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної
безпеки промислових підприємств залізничного транспорту»,
яка подана до захисту в спеціалізовану вчену раду Д.64.820.05**

**Українського державного університету залізничного транспорту на
здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дисертації,

її зв'язок з галузевими та державними науковими програмами

Сучасний розвиток економіки відбувається в умовах глобалізації і нових викликів до діючих систем менеджменту підприємств, що ставить господарюючі структури перед необхідністю змінення їх стійкості до несприятливих умов зовнішнього середовища. Адаптація до цього вимагає від промислових підприємств забезпечення соціо-еколого-економічної безпеки. Остання є одним з найбільш пріоритетних функціональних напрямів національної безпеки країни. У системі національної безпеки інвайронментальна безпека виконує чітко визначені функції, несе суттєве функціональне навантаження. Її сутність полягає у тому, що вона є матеріальною основою національної суверенності, що визначає реальні можливості в забезпеченні інших видів безпеки.

Процес успішного функціонування, економічного розвитку українських підприємств та досягнення головних цілей своєї діяльності багато в чому залежить від забезпечення їх інвайронментальної безпеки. Стан інвайронментальної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно керівництво і спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Такі обставини змушують

керівництво швидко адаптуватись до нових умов, потребують знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання в ринковій економіці з врахуванням нестійкості економічного середовища. До факторів, що ускладнюють забезпечення інвайронментальної безпеки на вітчизняних підприємствах, відносять нестабільність економічної та політичної ситуації, недосконалість законодавчої бази, неефективне управління без урахування його корпоративного характеру.

Теоретичні та методологічні основи організації інвайронментальної безпеки, розробка нових і адаптація існуючих механізмів та соціо-еколого-економічних інструментів, широкий спектр актуальних проблем соціо-еколого-економічної безпеки на всіх рівнях системи, особливо – на рівні підприємства, є актуальними на сучасному етапі в Україні.

Це підтверджує актуальність теми дисертаційної дослідження Машенко М.А., яке присвячено розробленню теоретико-методичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту.

Положення дисертаційної роботи було викладено в науково-дослідній темі «Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін» (номер державної реєстрації 0118U001941, 2019 р.). Зокрема, визначено роль державно-приватного партнерства як механізму забезпечення інвайронментальної безпеки соціально-економічних систем. Положення дисертаційної роботи було викладено в науково-дослідній темі «Управління розвитком суб’єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації ДР 0119U000326, 2019 р.); а саме сутність інвайронментальної безпеки промислового підприємства в умовах структурних перетворень.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Аналіз поданої до захисту дисертації, автореферату та публікацій Машенко Марини Анатоліївни дозволяє дійти до висновку про наукову

обґрунтованість і достовірність викладених у них результатів, що забезпечується за рахунок актуалізації вибору та творчого використання наукових підходів, чіткого визначення об'єкту та предмету дослідження, мети і завдань дисертаційної роботи, системного вивчення та узагальнення результатів наукових розробок вітчизняних і зарубіжних фахівців в забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств взагалі і промислових підприємств залізничного транспорту зокрема, логічного викладення та аргументованого подання отриманих наукових результатів, ретельного вибору та критичного аналізу значної кількості літературних джерел.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, можна охарактеризувати як такі, що виконувалися з використанням фундаментальних положень економічної теорії, методів діалектики, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження

Висновки є логічним завершенням і загальним підсумком здійснених автором досліджень. Зміст дисертації Мащенко М.А. свідчить про достатнє володіння автором методами економічних досліджень, що дозволило їй здійснити глибокий аналіз теоретико-методологічних положень щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту, зробити відповідні висновки та довести їх обґрунтованість. Дослідження насычено ілюстративним (схеми, рисунки) та табличним матеріалом, що полегшує сприйняття роботи, а також свідчить про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, зроблених автором.

Зміст дисертації послідовно розкриває обрану тему дослідження.

У першому розділі «*Теоретичні основи інвайронментальної безпеки у сучасних умовах*» автором розглянуто питання щодо визначення інвайронментальної безпеки як соціально-економічної категорії, досліджено структуру й особливості реалізації інвайронментальної безпеки, а також обґрунтовано необхідність забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні підприємства.

Автором визначено, що інвайронментальна безпека – це стан захищеності економіки та навколошнього середовища, який дозволяє зберігати стійкість до

внутрішніх і зовнішніх загроз, здатний до вирішення проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколошнього середовища, що сприяє розробці й реалізації національних концепцій екологічно стійкого розвитку й механізму його забезпечення (с. 50-54).

На основі дослідження показників інвайронментальної безпеки, чинників і критеріїв, які її визначають, автором побудовано взаємозв'язок завдань і пріоритетів інвайронментальної безпеки, що дозволить спрямувати стратегію інвайронментальної безпеки на сталий розвиток, збереження якості життя, сприяння екологічній безпеці, охороні здоров'я та демографічним умовам (с. 55-62).

Автором запропоновано визначати інвайронментальна безпеку підприємства як поєднання економічної, екологічної та соціальної складової. Принциповою відмінністю авторського підходу є врахування соціальної складової, яка складається з продовольчої, демографічної, гуманітарної, біологічної та політичної безпеки. Це в сукупності дозволить визначати пріоритетні напрямки державної політики у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 98-102).

Автором запропоновано методичний інвайронментальний підхід щодо раціонального використання природних ресурсів, яких складається з п'яти етапів, а саме: моніторинг стану природних ресурсів, аналіз витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів, розробка пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності, визначення ефективності впровадження розробки природоохоронної діяльності, прогнозування соціально-екологіко-економічного розвитку держави (с. 78-84).

Автором запропоновано визначити сутність реалізації інвайронментальної безпеки підприємства як процес комплексного корінного перетворення організаційно-структурної, фінансово-економічної, виробничо-технічної, інформаційної, управлінської структур, відносин власності господарських суб'єктів з метою забезпечення життєздатності та розвитку підприємства (с. 99-102).

Другий розділ «*Методологічні основи інвайронментальної безпеки як цілі концепції сталого розвитку*» присвячено дослідженню поєднання економічного, соціального та екологічного варіантів визначення інвайронментальної безпеки.

Автором запропоновано у якості первісних оцінок критеріальної оцінки соціальної безпеки у рамках інвайронментальної безпеки використовувати соціальні відносини, соціальну структуру, соціальні конфлікти та де соціалізацію суспільства, яким почергово відповідають такі показники, як рівень безробіття, децільний коефіцієнт, мінімальна заробітна плата й індекс людського розвитку. Це дозволить сформування інтегральний показник соціальної безпеки, який, в свою чергу, буде складовим загального показника інвайронментальної безпеки сумісно з інтегральним показником економічної безпеки та інтегральним показником екологічної безпеки (с. 125-128).

Автором визначено, що до принципів раціонального природокористування в рамках інвайронментальної безпеки відносяться: забезпечення суспільного інтересу до ресурсів природи, забезпечення відтворення ресурсів природи і екологічний менеджмент. Виокремлення цих принципів дозволить розробити напрямки оптимального використання природних ресурсів для задоволення виробничих потреб і забезпечення відтворення природного капіталу (с. 136-138);

У третьому розділі роботи «*Методичні основи розробки та реалізації пріоритетів інвайронментальної безпеки*» дисертантом запропоновано механізм забезпечення інвайронментальної безпеки України, розроблено процес управління інвайронментальної безпекою підприємства, визначено стратегії забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств.

Побудовано механізм забезпечення інвайронментальної безпеки держави, який являє собою систему організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання соціально-екологіко-економічним загрозам та містить у собі елементи, вимоги, функції та методи забезпечення інвайронментальної безпеки, а також інвайронментальні інструменти та методи державного регулювання, що

дозволяє оптимізувати процес забезпечення інвайронментальної безпеки та сприяє досягненню соціальних, економічних і екологічних цілей сталого розвитку (с. 168-176).

На основі процесного підходу автором визначено, що управління інвайронментальною безпекою підприємства визначається як сукупність взаємодіючих процесів, які відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і забезпечують реалізацію поставлених цілей з урахуванням чинників зовнішнього середовища, що дозволяє визначити надійну методологічну основу розуміння взаємозв'язку питань безпеки на рівні підприємства або групи підприємств та розробити підходи до забезпечення працівників підприємства ефективними засобами підтримки інвайронментальної безпеки (с. 178-186).

Автором запропоновано концептуальну схему управління соціально-еколого-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі, яка передбачає розробку збалансованої між економічними цілями розвитку підприємства та негативними наслідками від його впливу на навколошнє середовище і суспільство активної чи пасивної інвайронментальної стратегії у залежності від соціально-еколого-економічних цілей, що дозволить оптимізувати соціально-еколого-економічну політику підприємства (с. 201-206).

У четвертому розділі дисертації «*Реалізація інвайронментального підходу при визначені пріоритетів концепції сталого розвитку*» виконано аналіз існуючих підходів до оцінки інвайронментальної безпеки промислового підприємства, запропоновано методичний підхід до визначення комплексного показника інвайронментальної безпеки підприємства, виконано аналітичну оцінку рівня інвайронментальної безпеки підприємств.

Автором запропоновано визначати рівень інвайронментальної безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, який розраховано за середньо геометричною величиною від інтегральних показників комплексної оцінки її економічної, екологічної та соціальної складових, що, на відміну від

існуючих, враховує рівень значущості кожного показника відповідної системи та дозволяє визначити поточний стан інвайронментальної безпеки підприємства (с. 218-228).

У відповідності до розробленої шкали порогових значень інтегрального показника оцінки рівня інвайронментальної безпеки (с. 227-228) поточний рівень забезпечення інвайронментальної безпеки на досліджуваних підприємствах: філія «Панютинський вагоноремонтний завод» ПАТ «Укрзалізниця», філія «Стрийський вагоноремонтний завод» ПАТ «Укрзалізниця» та філія «Дарницький вагоноремонтний завод» ПАТ «Укрзалізниця», знаходиться на найнижчому рівні: підходи щодо управління інвайронментальною безпекою на підприємстві мають формальний характер (керівництво підприємства не приділяє достатньої уваги питанням забезпечення інвайронментальної безпеки). А отже, для всіх підприємств характерна неналежна увага до питань забезпечення інвайронментальної безпеки, що негативно впливає на ефективність функціонування підприємств у цілому.

У п'ятому розділі роботи «*Державно-приватне партнерство як механізм забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств*» визначено об'єктивні засади застосування механізму державно-приватного партнерства у розрізі забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств, побудовано механізм державно-приватного партнерства як необхідна умова забезпечення інвайронментальної безпеки, запропоновано методичний підхід до оцінки соціально-економічної ефективності державно-приватного партнерства у забезпеченні інвайронментальної безпеки підприємства.

Автором запропоновано визначати організаційно-економічну модель функціонування ДПП у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки як систему зі зворотнім зв'язком, яка складається з економічної, екологічної та соціальної підсистем та реалізує через механізм взаємодії з органами державної влади та ринковими інституціями (банківські установи, страхові та консалтингово-інжинірингові компанії) заходи щодо підвищення рівня

інвайронментальної безпеки промислових підприємств, а також сприяє розповсюдженню передових досягнень науково-технічного прогресу та ресурсозберігаючих технологій, впровадженню у виробничий процес підприємств раціональних технологій їх організації та провідних зразків технічних засобів, підвищенню кваліфікації кадрів підприємств, впровадженню технологій екологобезпеченого виробництва (с. 284-289).

Автором визначено, що організаційно-економічний механізм державного рівня у рамках ДПП забезпечення інвайронментальної безпеки являє собою систему довгострокового взаємовигідного співробітництва суб'єктів взаємодії (підприємства, ринкові інституції, державні установи) з метою забезпечення інвайронментальної безпеки, а також підготовки висококваліфікованих кадрів, обміну передовими технологіями, розповсюження провідних зразків техніки та ресурсозберігаючих технологій, що дозволить забезпечити активний економічний розвиток промислових підприємств та підвищення функціональності й якості партнерської взаємодії (с. 289-293).

Ретельне вивчення матеріалів дисертації дає змогу зробити висновок про те, що вона є повністю самостійною оригінальною науковою працею, в якій автор демонструє обізнаність з головних досягнень вчених у обраній галузі, розробляє теоретико-методологічний базис та надає конкретні практичні рекомендації, що дозволяють сформувати комплексну систему стратегічного управління розвитком залізничного транспорту України.

Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Мащенко Марини Анатоліївни можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрутованими та достовірними.

3. Наукова новизна, отримана в дисертаційній роботі

Представлена дисертаційна робота Мащенко Марини Анатоліївни відзначається творчим характером та містить результати, що характеризуються науковою новизною. Вони полягають у такому:

- запропоновано організаційно-економічну модель функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 285-288), що являє собою систему зі зворотним зв'язком, яка складається з економічної, екологічної та соціальної підсистем та реалізує через механізм взаємодії з органами державної влади та ринковими інституціями (банківські установи, страхові та консалтингово-інжинірингові компанії) заходи щодо підвищення рівня інвайронментальної безпеки промислових підприємств, а також сприяє розповсюдженню передових досягнень науково-технічного прогресу та ресурсозберігаючих технологій, впровадженню у виробничий процес підприємств раціональних технологій їх організації та провідних зразків технічних засобів, підвищенню кваліфікації кадрів підприємств, впровадженню технологій екологобезпечного виробництва;
- розроблено механізм забезпечення інвайронментальної безпеки держави, який ґрунтуються на інвайронментальних інструментах і методах державного регулювання, містить у собі елементи, методи, вимоги та функції забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 169-175). Він являє собою систему організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання соціально-еколого-економічним загрозам, яка дозволяє оптимізувати процес забезпечення інвайронментальної безпеки та є основою для досягнення соціальних, економічних та екологічних цілей сталого розвитку держави;
- введено в науковий обіг поняття «інвайронментальна безпека» (с. 51-53), яку запропоновано визначати як стан захищеності економіки та навколошнього середовища, який сприятиме збереженню стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз за рахунок використання механізму забезпечення інвайронментальної безпеки, а також вирішенню проблем збалансованого

розвитку економіки й поліпшення стану навколошнього середовища, що дозволить обрати пріоритетні напрями національних концепцій соціально-екологічного стійкого розвитку держави;

- побудовано систему управління інвайронментальною безпекою промислових підприємств (с. 179-185), яка являє собою сукупність взаємодіючих процесів, що ґрунтуються на наукових принципах процесного підходу та враховують постійну ефективну взаємодію підприємств, ринкових інституцій, наукових організацій, муніципальних та державних органів у рамках концепції сталого розвитку держави, відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і забезпечують реалізацію поставлених соціально-екологічних цілей з урахуванням чинників зовнішнього середовища. Це дозволить визначити методологічну основу та розробити пріоритетні підходи до забезпечення працівників ефективними засобами підтримки інвайронментальної безпеки, а також сприятиме своєчасній розробці та впровадженню коригуючих інструментів та методів щодо запобігання прояву негативних наслідків сталого розвитку держави та підприємства;

- на основі дослідження показників інвайронментальної безпеки, чинників і критеріїв, які її визначають, побудовано систему взаємозв'язку завдань і пріоритетів інвайронментальної безпеки, що, на відміну від існуючих, включає оцінку та зіставлення витрат і результатів у природоохоронній сфері в рамках створення єдиної системи екологічного моніторингу (с. 57-61). Це дозволить спрямувати стратегію інвайронментальної безпеки на сталий розвиток, збереження якості життя, сприяння екологічній безпеці, охороні здоров'я та демографічним умовам, а також поглибленню співпраці зі світовою спільнотою у вирішенні екологічних проблем;

- визначення поняття «інвайронментальна безпека підприємства» як поєднання економічної, екологічної та соціальної складової (с. 99-101). Принциповою відмінністю авторського підходу є врахування соціальної складової, яка складається з продовольчої, демографічної, гуманітарної, біологічної та політичної безпеки. Це в сукупності дозволить визначати

пріоритетні напрямки державної політики у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки;

- систему критеріальної оцінки соціальної безпеки у рамках інвайронментальної безпеки, в якій, на відміну від існуючих, у якості первісних оцінок використовуються соціальні відносини, соціальна структура, соціальні конфлікти та десоціалізація суспільства, яким почергово відповідають такі показники, як рівень безробіття, децильний коефіцієнт, мінімальна заробітна плата й індекс людського розвитку (с. 126-127). Це дозволить сформувати комплексний показник соціальної безпеки, який, в свою чергу, буде складовим загального показника інвайронментальної безпеки сумісно з комплексним показником економічної безпеки та комплексним показником екологічної безпеки;

- процес побудови системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, являє собою процес послідовного проходження етапів визначення мети та завдань діагностики стану інвайронментальної безпеки промислового підприємства, підбору й оброблення необхідної інформації та безпосереднього формування системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства (с. 215-218). Результатом авторського підходу є визначення рівня інвайронментальної безпеки промислового підприємства як інтегрального показника, побудованого на основі сукупності соціально-економічних, техніко-технологічних, науково-інноваційних та управлінсько-організаційних індикаторів з обов'язковим врахуванням критеріїв, пов'язаних із зовнішнім і внутрішнім середовищем функціонування підприємства;

- визначення рівня інвайронментальної безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, який, на відміну від існуючих, розраховано за середньо геометричною величиною від інтегральних показників комплексної оцінки її економічної, екологічної та соціальної складових та враховує рівень значущості кожного показника відповідної системи (с. 218-228). Це дозволить визначити поточний стан інвайронментальної безпеки

підприємства;

- науково-методичний інвайронментальний підхід щодо раціонального використання природних ресурсів держави, який, на відміну від існуючих, ґрунтуються на довгостроковому дослідженні процесу відтворення природних ресурсів України, складається з п'яти взаємопов'язаних етапів та дозволить розробити пріоритетні напрямки природоохоронної діяльності держави, мінімізувати її витрати та підвищити рівень її інноваційного розвитку (с. 79-83), що забезпечить такий стан економіки та навколошнього середовища, який сприятиме стійкому розвитку держави та гармонізує економічну, екологічну та соціальну сфери її господарювання.

- організаційно-економічний механізм державного рівня у рамках державно-приватного партнерства забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 289-292), який, на відміну від існуючих, являє собою систему довгострокового взаємовигідного співробітництва суб'єктів взаємодії (підприємства, ринкові інституції, державні установи) з метою забезпечення інвайронментальної безпеки, а також підготовки висококваліфікованих кадрів, обміну передовими технологіями, розповсюдження провідних зразків техніки та ресурсозберігаючих технологій, що дозволить забезпечити активний економічний розвиток промислових підприємств та підвищення функціональності й якості партнерської взаємодії.

Серед наукових результатів, які доповнено автором у ході дисертаційного дослідження:

- принципи раціонального природокористування, до яких в рамках інвайронментальної безпеки, на відміну від існуючих, належать такі: забезпечення суспільного інтересу до ресурсів природи, забезпечення відтворення ресурсів природи і екологічний менеджмент (с. 136-138). Виокремлення цих принципів дозволить розробити напрямки оптимального використання природних ресурсів для задоволення виробничих потреб і забезпечення відтворення природного капіталу;
- визначення сутності реалізації інвайронментальної безпеки

підприємства, яка, на відміну від існуючих, розглядається як процес комплексного докорінного перетворення організаційно-структурної, фінансово-економічної, виробничо-технічної, інформаційної, управлінської складових і відносин власності господарських суб'єктів (с. 100-101), що дозволить забезпечити життєздатність та розвиток підприємства;

- концептуальна схема управління соціально-екологіко-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі, яка, на відміну від існуючих, передбачає розробку активної чи пасивної інвайронментальної стратегії, збалансованої між економічними цілями розвитку підприємства та негативними наслідками від його впливу на навколишнє середовище й суспільство в залежності від соціально-екологіко-економічних цілей (с. 202-205). Це дозволить оптимізувати соціально-екологіко-економічну політику підприємства.

4. Практичне значення отриманих результатів дослідження

Практичне значення отриманих результатів дослідження Машенко М.А. полягає в тому, що використання концептуальних положень, науково-методичних і практичних рекомендацій, обґрунтованих в дисертації, щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств сприятиме підвищенню ефективності діяльності та конкурентоспроможності галузі.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування. Зокрема, концептуальна схема управління соціально-екологіко-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі реалізована в діяльності філії «Панютинський вагоноремонтний завод» АТ «Українська залізниця» (акт впровадження №01-06/1962 від 11.04.2019 р.), рекомендації щодо системи управління інвайронментальною безпекою – у діяльності ТОВ «Покровська садиба» (акт впровадження №138 від 15.03.2018 р.), рекомендації щодо визначення рівня інвайронментальної безпеки підприємства – ТОВ «Завод високовольтної апаратури» (акт

впровадження №115 від 9.08.2017 р.); організаційно-економічний механізм державного рівня в рамках державно-приватного партнерства забезпечення інвайронментальної безпеки – у діяльності ТОВ «ТПК «Енергія» (акт впровадження №15 від 19.11.2018 р.), організаційно-економічна модель функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки – у діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (акт впровадження №197/01 від 21.03.2019 р.), система управління інвайронментальною безпекою – у діяльності виробничого підрозділу «Локомотивне депо Куп’янськ» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця» (акт впровадження №313-22A/2019 від 16.04.2019 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Конкурентоспроможність підприємства», «Стратегічне управління підприємством», «Конкурентна стратегія підприємств», «Економічне управління підприємством», «Економіка праці та соціально-трудові відносини»; при виконанні випускних кваліфікаційних робіт магістрів (довідка від 12.02.2019 р.).

Зареєстровано авторське право на науково-практичні твори «Методичний підхід до визначення комплексного показника інвайронментальної безпеки промислового підприємства» (свідоцтво №86857 від 15.03.2019 р.); «Аналіз підходів оцінювання інвайронментальної безпеки підприємств» (свідоцтво №86858 від 15.03.2019 р.); «Теоретико-методологічні підходи до структурної трансформації національних економічних систем» (свідоцтво №86856 від 15.03.2019 р.).

5. Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах

Теоретико-методологічні та методичні підходи щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту, викладені в дисертації, знайшли достатнє висвітлення в опублікованих за темою дослідження наукових працях. Основні положення й висновки дисертаційної роботи Машченко М.А. викладено в 54 наукових працях, серед яких 1 одноосібна монографія, 4 колективних монографії, 30 статей у наукових фахових виданнях (з них 25, що входять до наукометричних баз даних), 1 – в інших виданнях; 18 – матеріали і тези доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць становить 48,5 друк. арк., з них особисто автору належать 44,25 друк. арк.

Результати, отримані в роботі, пройшли належну апробацію на науково-практичних конференціях. Опубліковані праці відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Кількість праць у повній мірі відповідає вимогам до публікації основних положень дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Автореферат розкриває основні положення дисертаційної роботи і відповідає її змісту та структурі. Текст автореферату не містить положень, які не знайшли відображення в дисертації.

6. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертація Машченко М.А. складається зі вступу, п'яти розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 511 сторінок, у т. ч. основний текст займає 369 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 58 рисунками, 31 таблицею та містять 12 додатків. Список використаних джерел налічує 326 найменувань.

Логіка дисертаційного дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертаційної роботи узгоджена з назвою, метою та завданнями дослідження. Оформлення дисертації та автореферату Машченко М.А. відповідає чинним вимогам, наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

Основні результати дисертаційної роботи Машченко Марини Анатоліївни на тему «Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту» відповідають паспорту наукової спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи

В цілому, позитивно оцінюючи подану до захисту дисертаційну роботу Машченко Марини Анатоліївни, необхідно вказати на наступні дискусійні питання щодо її змісту.

1. Виходячи з висновку, що інвайронментальна безпека визначається як синтез соціальної, екологічної та економічної складової, автором визначено складові інвайронментальної безпеки на державному рівні (рис. 1.5 с. 65 дисертації та рис.3 с . 11 автореферату). Однак дисертант не обґруntовує належність окремих видів безпеки до обраної складової, наприклад, відношення науково-технічної безпеки - до економічної складової, урбаністичної безпеки - до екологічної складової, біологічної безпеки - до соціальної складової.

2. Автор зазначає, що впровадження концепції сталого розвитку стало спробою розбудови нової цивілізації, яка здатна протистояти кризі (с. 104-105). Разом з том у роботі відсутня характеристика виникаючих негативних ситуацій у соціо-еколого-економічному розвитку, які провокують настання кризи, та підходів до їх вирішення у відповідності до концепції сталого розвитку.

3. На рис. 2.4 (с. 124) автором визначено сфери загроз, які впливають на населення, у рамках дослідження соціальної складової інвайронментальної безпеки. Безумовно, завчасне виявлення загроз соціальної сфери та формування шляхів їх подолання є вельми актуальним. Однак, виявлено, що сфери виявлення загроз соціальної безпеки не відповідають визначенім характеристикам соціальної складової інвайронментальної безпеки у відповідності до концепції сталого розвитку (рис. 1.5 с. 65). Це потребує додаткового уточнення.

4. Також необхідно звернути увагу на те, що потребує уточнення необхідність розробки та використання авторської системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства (рис. 4.2 с. 216), адже в рамках концепції сталого розвитку, на яку спирається дисертант, визначено економічні (с. 107-112), соціальні (с. 128) та екологічні (с. 139) індикатори, що відображені у другому розділі дисертаційного дослідження.

5. В рамках розроблення механізму забезпечення інвайронментальної безпеки держави (рис. 3.6 с. 172) у якості обов'язкових умов щодо забезпечення інвайронментальної безпеки автор виокремлює комплексність, системність, варіативність, моніторинг заходів і проведення заходів. На нашу думку, перелік цих умов доцільно було б розширити адаптивністю, результативністю, контролюваністю.

6. У таблиці 4.1 (с. 214 дисертації) та у таблиці 2 (с. 22 автореферату) автором представлено зведення методів, що використовуються в межах оцінювання інвайронментальної безпеки. Дисертант наголошує, що у науковій практиці майже відсутні методи оцінки саме інвайронментальної безпеки, а науковці, у своїй більшості, пропонують оцінювати інвайронментальну безпеку за кожною її складової окремо. Саме тому ми вважаємо, що доцільно було б провести групування та систематизацію наведених методів за їх змістовним навантаженням.

7. Значна увага дисертанта приділена дослідженю механізмів забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств

залізничного транспорту. Автором розроблено організаційно-економічну модель функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (рис. 5.9 с. 287), організаційно-економічний механізм державного рівня у рамках державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (рис. 5.10 с. 290) та запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності партнерської взаємодії (с. 293). Разом з тим у роботі, на жаль, відсутні розробки щодо визначення критеріїв систематизації заходів щодо функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств (рис. 5.8 с. 286).

Проте, незважаючи на зазначені недоліки та дискусійні моменти, дисертаційна робота Мащенко М.А. є грунтовною науковою працею, яка формує методологічні і концептуальні засади забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту. В цілому, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку й не знижують науково-практичної цінності положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи Мащенко Марини Анатоліївни на тему «Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту»

8. Загальний висновок до дисертаційної роботи та відповідність дисертації встановленим вимогам

В цілому слід відзначити, що робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Актуальність теми обґрутовано, мету, завдання та предмет дослідження чітко визначено. Висновки і рекомендації, які сформульовано автором, відзначаються науковою новизною і мають практичну цінність.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків і рекомендацій, ступінь наукової новизни дають підстави

для висновку, що Мащенко М.А. відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567) та іншим нормативним вимогам, які висуваються до докторських дисертаційних робіт, а її автор Мащенко Марина Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент
професор кафедри маркетингу
і логістики
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

O. B. Mnykh

Підпис Мних О.Б. підтверджую:
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

R.B. Briulin's'kyj

Відмінно отримано
 спеціалізованою вченюю
 радою № 04.820.05
 12 листопада 2018 р.
 Учений секретар
 Чорнобровка І. В.